

Keď parník *Lépine* vplával do prístavu, Josef spal. Prišiel o pomalú plavbu pred príchodom do zátoky, v ktorej zo skál vyrastalo mesto. Neodhalilo sa pred ním, neskúmal pozorným pohľadom premenlivé kontúry tohto amfiteátra, ani nepočul ostatných cestujúcich, ako ukazujú a pomenúvajú známe miesta.

Prvé, čo Josefovi zišlo na um pri spomienke na Alžír, bolo zlaté rozplývajúce sa svetlo vo chvíli, keď ešte omámený otvoril dvere kajuty, vyšiel na chodbičku a zasiahol ho nekonečný blesk neviditeľného fotografa, pred ktorým si musel chrániť tvár dlaňami. Zacítil vanilkovú vôňu, pohltil ho nával horúceho vzduchu. Kládol si otázku, či niekde horí, nikde žiadna panika, len hukot žeriava, ktorý vykladal trsy banánov v rušnom prístavisku. Pomaly roztiahol prsty, aby si privykol na túto žiaru, zdvihol zrak, zbadal rajsú modrú, akú nikdy predtým nevidel ani v Prahe, ani v Paríži, čistučku, teplú a trblietavú, jednofarebný monument zavesený na oblohe zjavne s jediným cieľom – hypnotizovať.

V tento októbrový podvečer v tridsiatom ôsmom roku ako dvadsaťosemročný napokon objavil nebo a slnko, prezeral si arkádové doky, ktoré stúpali ako vlny, nad nimi sa čnela hrdo pospletaná skladačka z kociek, zostavených dohromady voľajakým šialeným architektom, ktoré sa v kaskádach zvažovali až k prežiarovým budovám tesne pri mori. Vtedy pochopil, čo znamená Biely Alžír.

Josef sa vylodil s dvomi kuframi v ruke a pohľadom pátral po osobe, ktorá ho mala čakať. Na nástupišti boli len arabskí lodníci s ostrými črtami v prepotených tričkách, ktorí vykladali lodný priestor. Nijaký námorník mu nevedel pomôcť.

Čakal v tieni kamióna hodinu, obrátil sa na miestneho policajta, ktorý o ničom nevedel. Napokon sa rozhodol, že si vezme taxík, ktorému z výfuku vychádzalo toľko dymu ako z komína lode. Šofér červeno-čierneho Panhardu sa mu posťažoval na horúčavu, ktorá teraz, na sklonku leta, nemala konca-kraja.

Na prvý pohľad nevidel Josef nijaké rozdiely v porovnaní s metropolou, rovnaké haussmanovské ulice s hlučnými davmi, električky premávajúce uprostred disciplinovaných chodcov, obchody, ktorým sa nedalo nič vytknúť, ženy obliekajúce sa ako v Paríži. Vylodil sa v Afrike, malo by to tu vyzeráť ako na Sahare – kde sú duny, ťavy, Tuaregovia? Malo to mať nádych dobrodružstva, tajomna, no ocitol sa v západoeurópskom meste.

Bol sklamaný.

Dorazil na obrovské námestie s radmi pouličných lúčok v štýle art deco a paliem, ktorému dominovala monumentálna mnohostenná stavba žiarivobielej farby postavená v maurskom štýle. Josef si ju pomýlil s mešitou. Pobavený taxikár mu vysvetlil, že ide o hlavnú poštu (mešity sa našťastie nachádzali v Kasbe). Josef zbadal ženu zahalenú do hajku, bieleho závoja, ktorý jej sčasti zakrýval tvár, o kúsok ďalej sa v malej uličke strácal nejaký domáci muž v pásikavej galabiji aj s vyplznutým somárom, ktorý niesol dva veľké prútené koše plné zeleniny. Taxík stúpal po kľukatých širokých uliciach. Šofér mu ukázal masívnu budovu, v ktorej bolo Múzeum výtvarného umenia, odporučil mu poprechádzať sa po Botanickej záhrade Hamma, známej svojím čerstvým vzduchom, exotickými druhmi rastlín a eukalyptami s mentolovou vôňou. Cez spustené okienko sa Josef zhlboka nadýchol, no nič necítil.

Výbežok zálivu sa strácal v prehriatom vzduchu, celé mesto sa v ňom strácalo.

Taxík zastal pred obrovskou a honosnou trojposchodovou budovou, ktorá bola biela ako všetky stavby v okolí. Pri vchode nebol vrátnik, Josef vstúpil cez bránu a uvidel celý areál zasadený do parku. Keď vošiel do hlavnej budovy, prekvapilo ho ticho. Bol tu príjemný chládok a šero ako v katedrále. Jeho volanie „Je tu niekto?“ ostalo bez odozvy. Zaklopal na všetky dvere na dlhej chodbe, váhavo ich otváral, no miestnosti boli prázdne. Nebolo možné, aby tu o piatej popoludní už nikoho nebolo. Otvoril presklené dvere na konci chodby, uvidel obrovské laboratórium a v ňom desiatky pokusných skúmaviek, Petriho misiek, pipiet, odmeriek ohrievaných vo vodnom kúpeli, ako aj banky, keramické mažiare, cedidlá a štyroch mužov v bielych plášťoch, ktorí sa hrbili po stranách laboratórneho stola so zabudovanými mikroskopmi. Jeden z nich ohrieval striebornú nádobku nad plameňom Bunsenovho kahana, potom pritiahol objímku, opatrne preliat obsah nádobky do lievika, v ktorom už bola žltá zlúčenina. Vzal sklenú tyčinku, zamiešal. Potom zodvihol banku, vystrel ruku a zľahka ňou zakrúžil, tekutina sa sfarbila do tmavozelena.

„Katastrofa!“ vykrikol bielovlasý muž s okrúhlou tvárou ostrihaný na ježka.

„A to sme vychádzali z jedného odberu vzoriek,“ poznamenal jeho sused.

„Podľa všetkého je to ďalší druh,“ odpovedal muž oproti nemu.

„No čo už, pri ďalších odberoch začneme od piky.“

Stiahli hlavy medzi pleciami, Josef počul sklamané mrmľanie.

„Nedarí sa nám,“ znelo pomedzi, „ja už nevládzem,“ a, „nikdy sa nám to nepodarí.“

Čakal pri dverách, až kým si ho nevšimol muž ostrihaný na ježka.

„Som Josef Kaplan. Práve som prišiel.“

„Kaplan?... To nie je možné. Asi si zo mňa strieľajú! Povedal

som im, že o vás nemám záujem. Biológovia sme tu všetci. Ja potrebujem entomológa!“

Josefova kariéra v Pasteurovom inštitúte sa nezačala práve najlepšie. Riaditeľ sa volal Edmond Sergent. Nepýtal sa ho, aká bola cesta alebo či ich ľahko našiel. Na prvý pohľad vyzeral ako prívetivý, dobrácky človek, no bola to len zásterka. Bol to taký malý generál, dôležitý šéfko, nejedného takého musel strpieť v nemocnici.

Josef ho nasledoval do pedantne upratanej kancelárie na prvom poschodí. Hodinu sa snažil telefonicky zastihnúť v Paríži človeka, ktorý Kaplana zamestnal. Vysvetľoval a opakoval, že nie Kaplan je problém, on je, o tom niet pochyb, výborný mikrobiológ, veď zažiaril v Rouxovom študijnom programe na Pasteurovom inštitúte, ale on potrebuje entomológa, vyštudovaného doktora prírodných vied, prípadne aj veterinára, povedal to aj Guérinovi, zdôraznil Tréfouëlovi, poznačil, a nie raz, do svojich žiadostí, ktoré podáva už rok a ktoré zjavne nik nečíta alebo na ne kašľú, a preto nevidí dôvod, aby naďalej strácal čas vypisovaním hromady správ, ktorým sa neprikladá nijaký význam. Keď sa dozvedel, že Josefa prijal osobne Louis Martin, zdrvene odpovedal, že nie, nechce s ním hovoriť.

Zložil slúchadlo, akoby vážilo tonu, a stratil sa vo svojich myšlienkach. Josef sa už videl na lodi a na spiatočnej ceste, hovoril si, že sa nikam neponáhľa, má peniaze na niekoľko týždňov, a tak aspoň trocha spozná túto krajinu.

Cez okno videl dve palmy, ktoré akoby sa zdravili. Bola púšť ďaleko? Potom pôjde do Španielska. Tam bude na niečo dobrý. A neskôr sa vráti domov za otcom.

Sergent sa narovnal a vzdychol si.

„Máte šťastie, že nemáme dosť ľudí a veľmi ma zaujala vaša diplomová práca o medzibunkovom trávení sipunkúl a ich krvných bunkách. Budete tu na riadnu skúšobnú dobu v trvaní jedného roka. Potom sa uvidí. Vitajte v Alžíri, pán Kaplan.“

Josefovi sa začal nový život. Taký mesiac predtým by si ani nebol pomyslel, že dokáže fungovať inak. Po jeho tak trocha búrlivom parížskom dobrodružstve sa mu zrazu zdalo, že sa z neho ako mávnutím čarovného prútika stal cisterciánsky mních. Tak veľmi chcel, aby ho Sergent a ostatní prijali, uznali ako biológa hodného miesta v ich laboratóriu, že sa bez frflania podriadil všetkým požiadavkám, vďačne vykonával aj podradné úlohy, tie najnezáživnejšie roboty. Nemal pracovný čas, mohol pracovať tridsať aj štyridsať hodín vkuse. Neraz sa stalo, že sa zvalil na vojenskú posteľ v kúte laboratória a upadol do bezsenného spánku.

Mních nekladie otázky, poslúcha. Táto poslušnosť sa stala hlbokým zdrojom vnútorného uspokojenia, ktoré dovtedy nikdy nezažil. Už si nemusel vyberať alebo sa rozhodovať – robil, čo mu povedali, žil v ideálnom svete, kde neboli nijakí nepriatelia, nijaké problémy. Jeho čas bol rozvrhnutý, naplánovaný do poslednej minúty.

Ani okamih na pochybnosti.

Rezervovali mu izbu v penzióne Montfleury, ktorý viedli Morenovci a ktorý sa nachádzal sedem minút chôdze od laboratória. Celé týždne sa premiestňoval len po tejto trase, tam a späť. V nedeľu si po práci, ak to bolo možné, doprial malé rozptýlenie v Botanickej záhrade Hamma, ktorú mal po ceste, sadol si pod obrovský eukalyptus a čítal si *Entomologickú príručku*, hrubú učebnicu z roku 1924, ktorá už mala časy slávy za sebou, ale stále bola pútavá aj poučná.

V deň jeho príchodu sa oňho navečer ochotne postarala pani Armandová, Sergentova sekretárka. Hoci v Inštitúte nepracovala ako administratívna sila, telefonicky mu všetko vybavila. Josef mal šťastie. Pred dvoma dňami sa uvoľnila izba s výhľadom. Vyjedнала mu cenu ako pre zamestnanca Inštitútu. Keby sa bol ubytoval sám, bolo by to drahšie a so svojím platom by si ju nemohol dovoliť. Kým si niečo nájde, bude ako v bavlnke. Josef bol so skromnou izbou spokojný.

Keď sa vyklonil z úzkeho balkóna, videl kdesi v diaľke trojuholník mora.

Bolo to síce pekné, ale zbytočné, domov chodil neskoro, takže sa mu ani neoplatilo otvárať okenice.

Zvykol si vstávať o šiestej ráno, do práce chodil, len čo sa naraňajkoval s ostatnými ubytovanými hosťami. Boli to prevažne úradníci na služobnej ceste alebo obchodní zástupcovia, ktorí mu rozprávali o svojich výjazdoch do pustatiny. On počúval a chápavo pokyvoval hlavou.

Dupot čižiem, chýry o možnom konflikte sa vytratili. Nik sa netváril znepokojene, obavy boli podľa nich len prejavom jeho úzkostlivej povahy.

„Utrpenia bolo dosť a na oboch stranách, pochopte mladý muž, bili sme sa za vás, nič sa nestane, nikto nechce novú vojnu,“ vysvetľoval mu pán Moreno.

Prišiel o ľavú ruku aj nohu v argonnských zákopoch, večery trávil na stoličke pri prahu dverí a nadával na vládu, spolu so susedmi, ktorí si tiež doniesli stoličky, komentoval výsledky majstrovstiev severnej Afriky vo futbale, kým ženy o kúsok vedľa klebetili o ktoviečom. Okoloidúci museli hlúčky obchádzať a zísť pritom z chodníka na cestu, no nikto sa nesťažoval, všetci sa poznali, jediný neznámy po dlhom čase bol vlastne len Josef.

Josef si stále nebol schopný zapamätať tváre a aby predchádzal nedorozumeniam, používal taktiku advokáta Meyera. Všetkých zdravil so širokým úsmevom, priateľsky im podával ruku a s každým prehodil pár slov:

„Ako sa dnes máte? Som rád, že vás vidím.“

Vo štvrti považovali mladého Čecha za sympatickeho. Nebyť toho smiešneho prízvuku, jeden by povedal, že je našinec. Josef sa však ešte miestnej mentalite neprispôbil.

Raz, v ten večer bolo teplo ako za bieleho dňa, ho družne prizvali k sebe na kus reči. Vysvetlil im, že to nejde – musí sa vrátiť do Inštitútu, aby skontroloval experiment. Nikto mu

neveril, nikdy sa nestretli s lekárom, ktorý by o takomto čase pracoval, teda okrem prípadov, keď poňho poslali v noci. Toto slušné odmietnutie dlho živilo búrlivé debaty.

Vytvorili sa dva nerovnocenné tábory. Muži tvrdili, že prejavuje nadradenú zhovievavosť ako všetci tí „moriaci“, Francúzi z kontinentu, osobitne Parížania (tí boli v samolúbosti a v opovrhovaní neporaziteľní). Na takéto jednoznačné hodnotenie im však chýbali argumenty. Nemali šancu presvedčiť svoje výrečné manželky, ktoré ho, naopak, považovali za veľmi šarmantného, ospevovali jeho zasnený úsmev, vznešené pohyby, lesklé vlasy. V prvom rade, je vždy upravený a práve tá elegancia alžírskym mužom chýba. Tí chodia vystrojení ako strašiaci do poľa, neogabaní a zle oholení, obleky vyťahujú zo skrine len na pohreby alebo na sväté prijímanie. On si zrejme už našiel svoju spriaznenú dušu.

„Veď pozrite,“ vyhlásila Denise, ktorá mala vždy posledné slovo, „pani Morenová mu perie, ale nikdy jej nedáva obleky ani ponožky. A sami vidíte, aký vyštafirovaný chodí. Hovorím vám, stará sa oňho jeho frajerka.“

Žiaden chlap k takémuto vysvetleniu nemal čo dodať. Zamysleli sa a povedali:

„Sviniar akýsi, veru sa rýchlo zariadil!“

Nevedeli si predstaviť chlapa, hoci aj Čecha, ktorý by vedel používať – a ešte aj šikovne – žehličku alebo kefu na oblečenie. Josef netušil, že sa o ňom vo štvrti klebetí, a tak premárnil túto jedinečnú príležitosť na začlenenie medzi miestnych, ktorú mu ponúkli.

Zaujímali ho len správy z domoviny. Najprv si každé ráno kupoval *Echo Alžíra*, no medzinárodná rubrika bola slabá, jej jediným cieľom bolo ospevovať dôležitosť Francúzska a jeho impéria, jeho rozhodujúcu úlohu v medzinárodných vzťahoch. Otázky spojené s Mníchovskou dohodou sa rýchlo prestali riešiť. Československo už strávili, teraz vymenúvali pozitívne aspekty fűhrerovej vlády.

Josef dostával od otca krátke listy. V Prahe bolo všetko v najlepšom poriadku. Liečil nemeckého dôstojníka, ktorý mu zabral i polovicu bytu, a to aj napriek námietkam pani Marchovej, majiteľky, ktorá sa odmietala s okupantmi baviť. Trvalo čoraz dlhšie, kým listy dorazili, a niektoré sa po ceste stratili. V tichu Botanickej záhrady Hamma Josef sústredene písal do bloku, ktorý mal položený na kolenách, vôbec nevnímal vzdialený krik detí, ktoré sa hrali na kovbojov a Indiánov...

Už je to dlho, čo od teba nemám nijaké správy, dúfam, že ťa moje slová zastihnú v plnom zdraví. Nevieam, či som ti už vravel, ale zo svojej izby mám krásny výhľad na more. Teda vlastne na kúsok mora, lebo mi ho zastiera jedna budova. Z miesta, kde ti píšem, tiež vidno more, mám pocit, že ho počujem. Nabudúce kúpim aj pohľadnicu, aby si to videl. V Inštitúte mám stále veľa práce a som rád, že...

Zdvihol hlavu, zrazu nevedel, o čom písať. Čerstvý vánok rozohnal hmlu. Objavil sa záliv a výrazne kontrastné obrisy mesta na jeho pobreží.

Zdalo sa mu, akoby si ho len teraz všimol a práve sa vylodil.

V diaľke, veľmi ďaleko, sa na mieste, kde more a obloha splývajú, ukazoval hornatý breh alebo to boli len nejasné oblaky, čo vytvárali túto ilúziu, veď nebolo možné, aby videl nejaké pobrežie. Prižmúril oči až ho rozboleli spánky, len aby lepšie videl, no stále tam bola členitá masa modrastých skál a horizont sa strácal.

Od svojho príchodu Josef pracoval pod dohľadom doktora Donatiena na výskume nového druhu vlnitej horúčky – brucelózy, ktorá postihovala ovce. Sergent sa s ním už nebavil. Keď sa stretli na chodbe, len sa pozdravili kývnutím hlavy. Mladík neudržiaval vzťahy ani s ostatnými lekármi z laborató-

ria, zhovárali sa výlučne o výskume. Keď sa kolegovia medzi sebou rozprávali a on vstúpil do miestnosti, stíchli, spýtali sa ho, čo chce, a počkali, kým odíde, a až potom v rozhovore pokračovali. Nepýtali sa ho na minulosť ani na to, ako žije teraz. Prvý týždeň svojho pobytu narazil v záhrade Inštitútu na skupinku diskutujúcich v tieni brestovníka. Len čo sa chcel Josef zapojiť do rozhovoru, stíchli. Keď sa raz spýtal doktora Foley a doktora Parrota, či sú pôvodcom z Alžírsku a či tu študovali, iba si ho zarazene premerali, akoby položil nanajvyšš indiskrétnu otázku. Josef sa hneď ospravedlnil, že ich vyrušil.

Nevedel, či má naliehať alebo vyčkávať, či sú prirodzene nedôverčiví, alebo v tom je čosi iné. Zvykli si nechávať mu na starosti prebiehajúce experimenty, čo bolo dosť otravné, no on sa neodvážil protestovať. Radšej na ne dohliadal a kontroloval všetko namiesto nich. Nudné úlohy vždy dostane ten, čo príde posledný.

Josef obedoval v kuchynke zriadenej v suteréne sám. Krmil sa obsahom trojposchodového obedára, ktorý mu ráno pripravila pani Morenová. Vyhodnotila, že nikdy nedorazí včas na večeru, a tak mu zdvojnásobila porcie, aby si mal čo zjesť aj večer. Nemusela. Pre ostatných ubytovaných to ani nerobila. Strava do obedára nebola v cene služieb, ale Inštitút, to bolo čosi iné, tam pracovali pre verejné blaho a nebrali pritom na seba ohľady ani nepočítali hodiny. Bol to jej príspevok k vedeckému pokroku. Josef rád ostával v práci sám na noc, keď už ostatní odišli k rodinám.

Vtedy mu Inštitút patril.

Poneviera sa po miestnostiach, skúmal protokoly, zisťoval, kto čo robí, dedukoval analýzy v správach, rozmýšľal o iných postupoch, tu a tam si ukladal do pamäti praktiky kolegov, ich klasifikačné a organizačné metódy, naprával ich omyly a dbal o to, aby nevzbudil u svojho nadriadeného pozornosť. Sergent šéfoval tak, že mu nič neuniklo, so zvláštnou zmesou prchkosti a láskavosti a všetci vedúci laboratórií podávali

hlásenia priamo jemu. So zarážajúcou ľahkosťou prechádzal nekonečné práce o profylaxii malárie alebo o problémoch spojených so skarifikáciou novorodencov očkovaných proti tuberkulóze, o vývoji vakcíny proti besnote, ale čítal aj o vývoji odpudivých prostriedkov na koníka krdľového alebo použítí rozpustného sulfamidú proti trachómu, čiže vírusovému zápalu očných spojiviek. Pamätal si doslova všetko, s odovzdávaním výskumných správ uňho nebolo radno otáľať. Všetko vychádzalo od neho a všetko sa k nemu vracalo, jeho autorita bola taká očividná, že sa nikto nikdy neodvážil nijako spochybňovať jeho nariadenia. Keď svojím chrapľavým hlasom sformuloval nejakú hypotézu, hneď z nej bola nová cesta. Len čo vyslovil nejaké pochybnosti, práce sa bez váhania a bez ľútosti prerušili. Už takmer štyridsať rokov riadil Inštitút absolutistickým spôsobom.

Nejaké tri týždne sa Josef venoval séru proti ovčím kiahňam. Hodiny trávil s okom prilepeným k mikroskopu, až mu bolo potom zatažko otvoriť viečko a postaviť sa. Postupoval presne podľa stanoveného protokolu, nič nefungovalo. Neodvážil sa na nič opýtať, vykonal testy na kiahne v presne určenej postupnosti.

Raz ráno ho Sergent našiel spať na poľnej vojenskej posteli v ovčinci, kde mal na časti stáda sledovať účinky očkovania. Josefa zobudil blakot jednej označenej ovce, ktorú Sergent pozorne prezeral.

„Zdá sa, že je zdravá,“ oznámil spokojne Sergent.

„Myslíte?“ opýtal sa opatrne Josef.

„Zaočkovali sme ju a žije.“

Stretli sa v kuchynke. Bez slova vypili kávu, ktorú Josef naservíroval do veľkých šálok.

„Kaplan, ste so svojou prácou spokojný?“

„Samozrejme, pane, je to veľmi zaujímavé. Problémom je, že sa cítim trocha vyčlenený z kolektívu.“

„Kým budete stážista, ostatní lekári vás nebudú považovať

za seberovného. Nie je ľahké dostať sa do takého kolektívu. Musíte vydržať. A bývanie máte dobré?“

„Výška nájomného je prijateľná. Chodím tam len spať. Pani Morenová mi pripravuje aj jedlo.“

„Stále ste v tom strašnom penzióne? Čo to má znamenať!“
Sergent sa nespokojne postavil a bez slova zmizol.

Popoludní prišla za Josefom pani Armandová, stroho mu oznámila, že na ďalší deň mu dohodla na poludnie stretnutie so správcom nehnuteľností Inštitútu.

„Keď budete nabudúce s niečím nespokojný,“ pokračovala, „obráťte sa láskavo rovno na mňa.“

A zvrtila sa na podpätku, prv než Josef stihol čosi povedať.

Tajomný Alžír. Nikdy nezašiel ďalej ako k predavačovi no vín na rohu, tváril sa, že má príliš veľa práce a na prechádzky nemá čas.

Nechcel toto mesto spoznať, chcel v ňom ostať cudzincom, niekým, kto tadiaľto len prechádza.

Namietal pani Armandovej, že nechce bývať v byte, nemá čas sa oň starať, penzión Moreno mu dokonale vyhovuje. Odpovedala, že každý lekár má nárok na služobný byt odo dňa, keď ho prijmú na stáž. Niet dôvodu porušiť toto pravidlo. Nasadol na trolejbus, po nekonečnom trmácaní vystúpil na zastávke pri opere, chvíľu sa prechádzal, stratil sa, pomýlil si smer, rovnaké ulice, rovnaká tlačienica ako v Paríži, až sa napokon rozhodol spýtať na cestu uponáhľaných okoloidúcich.

Vidiecky pokoj jeho štvrte sa premenil na trmu-vrmu – ženy, ktoré na seba volali z jednej budovy do druhej, zásobovači, ktorí pobežovali vo všetkých smeroch aj s preplnenými kárickami, a všade dopravné zápchy. Vyšiel pri rampe Magenta, zistil že samotný prístav sa nachádza na rovnakej úrovni ako more. Mestská časť Alžíru prevyšovala Stredozemné more, postavili ju z oblúkov a arkád, akoby sa mu chcela vyhnúť a ochrániť sa pred ním. Preto ho bolo vidieť z rohu každej uli-